

U METODICI JE ODLUČUJUĆE KAKO ZAINTERESOVATI LJUDE

Pukovnik *Ljubo ŠARANOVIĆ*

Višegodišnje iskustvo iz rada na moralno-političkom vaspitanju vojnika svedoči da uspesi u radu na vaspitanju i obrazovanju najviše zavise od zainteresovanosti ljudi za nastavu i ostvarivanje vaspitnih ciljeva koje postavlja program. Znači, odlučujuće je za uspeh — kako zainteresovati ljude. Zato se često prenaplašava neposredna priprema starešina za temu, odnosno čas. U smislu raspodele i upotrebe očiglednih sredstava to je nužno i celishodno, možda neizbežno. Međutim, u smislu sticanja znanja, veština, rutine u rukovođenju časom to treba početi još ranije od ulaska u vojnu akademiju pa nadalje.

Ali postoje i druge teškoće. Nije svejedno kakav je nastavnik, koliko zna, ume, može, raspolaže li nastavnim sredstvima i kakvim, literaturom, prostorijama i sl. Postoje i teškoće zbog krupnih razlika u obrazovnom nivou. Starosni i socijalni sastav naših jedinica veoma je raznolik. U nekim jedinicama, na primer, ima danas 20—30% vojnika sa visokim, višim i srednjim obrazovanjem, a oko 10 do 15% nepismenih i polupismenih. Dalje, mladići su došli iz različitih krajeva i nose u sebi sve one razlike u mentalitetu i načinu mišljenja, a neki se i vrlo kritički i nepoverljivo odnose prema svemu onome što se govori o pojedinim principima naše unutrašnje politike, o privredi i drugom, jer rasuđuju o tome prvenstveno po tome kako su tu politiku u svom kraju doživljavali. A znamo da to nije svugde bilo jednako. Sem toga, dosta ih je, osobito sa sela, koji su nedovoljno zainteresovani, nisu navikli na sistematsko učenje i šire upoznavanje društveno-političkih problema. Postavlja se pitanje: kako tako raznolikom sastavu uspešno prezentirati predviđenu materiju, kako uspeti da što veći broj vojnika to razume i nauči, a da ona nikom od njih ne bude teret i ponavljanje onoga što se već odavno zna ili toliko teška da se ne može shvatiti ni ono što je bitno. Valja polaziti od stvarnog sastava ljudi u svakoj jedinici, a ne od pretpostavke da vojnicima treba objašnjavati potpuno sve — od elementarnih, azbučnih istina u nekom pitanju pa do najsloženijih njegovih aspekata. Moramo računati na to da su mladići i pre dolaska u JNA, bar najveći deo njih, osnove mogli da nauče u školi, u praktičnom životu ili kroz rad u društvenim organizacijama. U Armiji se nastoji da se znanje podigne na viši nivo. Takav pristup nije nikakva improvizacija, niti maštanje odvojeno od života, već plod proučavanja stvarnog znanja vojnika putem raznih analiza i anketiranja, što bitno upućuje na to šta od znanja treba pružiti vojnicima.

U svakoj četi, bateriji, na brodu ili u sličnom kolektivu, pri izvođenju nastave, moramo respektovati činjenicu da ima priličan broj vojnika kako onih ispod, tako i onih iznad proseka. Ali, oni se na poseban način uvode u materiju. Sa prvima se više radi, a drugi su po pravilu

izvođači nastave, katkad i aktivni predavači. Tako su, u stvari, raznovrsne kategorije vojnika različitog stepena obrazovanja stavljene u aktivan odnos i svima se omogućuje da nauče što više. I u tom se ogleda sposobnost nastavnika.

Evo kako je, držeći se tih principa, u jednoj jedinici proučena tema: »Narodnooslobodilačka borba naroda Jugoslavije«. Nastavnik je prvo »proučio« sastav čete, saznajući u grubom šta znaju o NOR-u. Iz toga je saznao da oko 15 vojnika imaju solidna znanja. Znači, oni mu mogu pomoći. Tako ih je i uposlio. Jedni su govorili o uslovima pod kojima se vodio NOR, drugi o pokretačkim snagama, treći o zajedničkim bitkama, o klasno-socijalnom karakteru NOB, ostali o političkom i vojnom značaju, ili o izrastanju nove države, o poznatim i manje poznatim herojima, radu SKOJ-a u NOVJ, itd. Na svakom času su vojnici ne samo slušali predavanje nego i odgovarajuća književna ostvarenja, koristili se skicama, kartama, dijafilmovima, nastavnim filmovima itd. Sve je to uticalo da su vojnici bili zaista plastično, snažno i svestrano obavešteni o temi, što je docnije i provera znanja pokazala. Naravno, bio je i mali broj vojnika koji nije ni osnove najbolje shvatio.

Ovo je primer dobrog rada. Pomenimo i još jedan dobar primer, ali sasvim suprotan prvome. Jedan komandir čete je vrlo uspešno obradio temu: »Društveno-političke organizacije u našoj zemlji« na taj način što je angažovao vojnike koji su pre vojske aktivno radili u društveno-političkim organizacijama da sagledaju profil čete i predlože forme rada na izučavanju teme. Docnije je svako od njih preuzeo »deo posla« na sebe. I tako se desilo da stvarno skoro i nije bilo vojnika koji nije »aktivno učestvovao« u usvajanju znanja, ali i u iznošenju vlastitih iskustava i prakse.

Suprotno ovima postupio je jedan komandir kada je proučavanje teme »Društvenog uređenja SFRJ« prepustio vojnicima-pravnicima. Nemajući iskustva u radu sa odraslim ljudima, oni su čitavu materiju dosta apstraktno i teorijski objašnjavali, tako da je završni čas i za njih i za komandira značio »pravo iznenađenje«. Kada se tako radi, onda je jasno da se ni mali deo postojećih mogućnosti ne koristi, pa su i stvarni efekti takvog rada veoma mali. U takvim slučajevima formalno se prouči tema, na izgled se ostvaruje dosta u smislu broja časova, ali to je još daleko od istinskog uspeha, stvarnih mogućnosti. Za otklanjanje takvih slabosti, koje su pre svega nedostaci pojedinih starešina, neophodna je odlučna intervencija i organizacije Saveza komunista u svakoj jedinici i njihova stalna kolektivna briga o nastavi i o odgovornosti nastavnika za uspeh nastave.

Dobar nastavnik ume da za sadržaj tema i časova iz programa spretno poveže proučavanje aktuelnih događaja sa razgovorima koje u slobodnom vremenu organizuju vojnički klubovi, univerziteti, itd. Takvi oblici političkog rada u jedinicama gde inicijativa i najrazličitije sposobnosti vojnika dolaze do punog izražaja mnogo znače za opšti efekat vaspitanja. Upravo kroz njih se objašnjavaju, i to uspešno, i takva pitanja kao što su događaji oko Vijetnama, odnosi Kine prema SSSR, najnovije tendencije u razvitku odnosa unutar međunarodnog komunističkog pokreta, ili, pak, odluke VIII kongresa, šta se danas zbiva na našem tržištu, selu, itd.

Sem toga, u mnogim jedinicama se vrlo ambiciozno i ozbiljno pristupa obeležavanju važnijih datuma naše istorije i istorije socijalizma. Zahvaljujući inicijativi i znanjima vojnika i umešnosti starešina, to nisu stereotipni prigodni skupovi sa suvim podacima i obaveznim frazama, nego pravi mali događaji u jedinicama, kada se pripremaju recitali poezije, usmene novine, partizanske večeri, večeri odgovarajuće muzike, razgovori sa živim svedocima tih zbivanja i sl.

Otuda, kada je reč o metodi nastave, starešina mora sve podrediti sadržajima koje izučava i ciljevima koje želi da postigne. Svaki je čas mala cigla u takvoj zgradi vojniskovog znanja, svaka dobro proučena tema — korak dalje ka valjanom i celovitom formiranju čoveka kao ličnosti. Otuda borba koja se sada u jedinicama, ja bih rekao, uporno vodi za što potpunije usklađivanje tih napora, tih odnosa, sa stepenom našeg društvenog razvitka i njemu svojstvenim humanizmom, od presudne važnosti za sveukupan sistem moralno-političkog vaspitanja u jedinicama. Socijalistički društveni odnosi i socijalistički odnosi u Armiji tako čvrsto formulisani na VIII kongresu SK i njihov dalji razvitak uslovljavaju i nužno traže da svi postupci i radnje u Armiji, kako vaspitne tako i vojnostručne, celokupni metod obuke i vaspitanja i organizacije vojničkog života budu usmereni ka jačanju monolitnosti kolektiva, jedinica, jačanju svesne discipline, svesnog angažovanja na zadacima, jačanju svih činilaca koji doprinose borbenoj gotovosti Armije.

Tako posmatrana metodika može možda otkriti mnoge praznine u našem vaspitnom radu. Mislim da nesagledanih rezervi i neiskorišćenih mogućnosti, ipak, još uvek ima dosta.

SPECIFIČNOSTI METODIKE U MALIM VOJNIČKIM KOLEKTIVIMA NA GRANICI

Potpukovnici *Miro MEDIĆ* i *Jovo NEDIĆ*

Uslovi u kojima žive i rade granične jedinice u mnogo čemu se razlikuju od onih u kojima se organizuje svakodnevni život ostalih pripadnika naše armije. Kod ostalih jedinica vojnici, starešine i materijalna sredstva za nastavu su na okupu, u kasarni. Nastavu iz programa moralno-političkog vaspitanja izvode oficiri. Vojnici u tim jedinicama imaju svoj klub i mogućnost za raznovrsnu razonodu. Oni mogu redovno da izlaze u grad, i da slobodno vreme ispune kulturno-prosvetnim i drugim aktivnostima. Unutrašnja organizacija života i rada je ustaljena i ne trpi česte promene. Odmor vojnika je tačno regulisan. Ne samo neposredne starešine već i više komande mogu neposredno da uočavaju probleme, sagledavaju stanje i da brzo preduzimaju mere za otklanjanje slabosti, unapređivanje nastave itd.

Međutim, na granici je sasvim drugačije. Osnovni zadatak graničnih jedinica je obezbeđivanje državne granice, a uporedo s tim obuka i vaspitanje ljudi. Taj zadatak graničari najčešće izvršavaju u veoma složenim uslovima koji zahtevaju izuzetne napore, ne samo

fizičke već i psihičke. Mnogo zadataka na granici obavlja se uz povećane napore. Takav je slučaj sa snabdevanjem jedinica, organizacijom le-karske pomoći, obavljanjem raporta, održavanjem sastanaka itd. Dnevni i noćni odmor vojnika je neredovan, jer se služba na granici vrši da-nonoćno. Život na granici je dinamičan, tekući poslovi se često remete, pa se nastava više puta prekida. Časovi o jednoj temi se ponavljaju u dva dana — prvi dan se izvodi sa jednom grupom vojnika, a sledeći sa drugom koja je prethodnog dana bila na službi. Samostalnost najnižih starešina — komandira karaula dolazi do punog izražaja. Oni su nosioci celokupnog života i rada na karauli, osposobljavaju vojnike i daju im određena znanja.

U toku službe graničari vrlo često dolaze u situaciju da mogu da ispolje inicijativu, odlučnost i hrabrost, ali i da oseće nelagodnost, a ponekad i strah. Noć deluje na graničare nešto drukčije nego što je to slučaj pri noćnim vežbama u ostalim jedinicama. Naše jedinice se uvek nalaze u stanju pripravnosti, spremne svakog momenta da izvrše i najteže zadatke, koje ponekad treba rešavati i upotrebom oružja.

Da bi se svi ti zadaci dobro obavljali vojnici i starešine treba da budu solidno obučeni, da imaju visoku političku svest, naglašeno osećanje odgovornosti, da poseduju budnost, snalažljivost, odlučnost i sa-moodricanje. Upravo zbog toga politički rad i vaspitanje u tim jedinicama ima izuzetno veliki značaj čak i veći nego u ostalim. Ova činjenica zahteva da se starešine, posle granične službe, najviše anga-žuju u političkom i vaspitnom radu sa ljudima. Takav odnos prema ovim zadacima jedino je ispravan, budući da granična služba traži prvenstveno, pored odvažnih, incijativnih i snalažljivih, i politički svesne vojnike koji u najvećem broju slučajeva samostalno odlučuju o postupcima u izvršavanju mnogobrojnih zadataka u obezbeđivanju granice. Zato je politički rad sa vojnicima prvorazredni zadatak stare-šina i ostalih faktora vaspitanja, — utoliko pre što je granica veoma ži-va i prometna. Preko nje se odvijaju sve vrste saobraćaja sa susednim državama, malogranični promet, dvovlasnički prelazi, zajednički sabori na granici, pokušaji nedozvoljenih prelazaka itd. Naši su vojnici zbog toga redovno u situaciji da dolaze u dodir kako sa građanima iz naših pograničnih mesta, tako i sa građanima iz susednih zemalja. To objek-tivno stvara mogućnost i negativnog uticaja na naše vojnike. Nije re-dak slučaj da pojedinci, koji nameravaju da ilegalno pređu granicu, na našu ili tuđu teritoriju, pokušavaju da podmite vojnike nudeći im manje ili veće sume novca, satove, naliv-pera, fotografske aparate ili druge predmete. Otuda od ispravnog držanja i ponašanja graničara, od njihovog pravilnog odnosa prema građanima naše ili susednih dr-žava zavisi ugled ne samo naših jedinica, nego i Armije u celini. Kroz dosadašnje besprekorno zalaganje na izvršavanju svih zadataka u obez-beđivanju državne granice i primeran odnos graničara prema narodu, vidimo i najveću vrednost našeg političkog rada.

Sama činjenica da su granične jedinice razmeštene po karaulama, duž cele granice, ukazuje na osnovnu karakteristiku u sprovođenju moralno-političkog vaspitanja — rad u malim vojničkim kolektivima. Rad na moralno-političkom vaspitanju i obrazovanju vojnika sprovodi

se i u nas po istom programu i na gotovo istim principima i metodskim uputstvima koji su usvojeni i važe za Armiju, u celini. Međutim, u organizaciji, planiranju i neposrednom sprovođenju nastave iz programa moralno-političkog vaspitanja, na granici se pojavljuju i neke objektivne teškoće kojih nema ili su manje izražene u ostalim armijskim jedinicama. Između ostalih, da napomenemo samo neke: nedostatak učionica, vojničkih klubova, vojničkih univerziteta; mali broj savremenih nastavnih sredstava (dijaprojektora, epidijaskopa i drugih projekcionih aparata; na velikom broju karaula nema struje itd.) Pored toga, vojnici i starešine su opterećeni službom na obezbeđivanju granice. Odmor vojnika je — isprekidan, jer se služba vrši neprekidno.

Nastavu moralno-političkog vaspitanja izvode najniže starešine — komandiri karaula — koji su dosta opterećeni i drugim zadacima (izvode vojnostručnu nastavu, organizuju obezbeđivanje granice, obavljaju administrativne poslove kojih nema malo i sl.), pa objektivno ne mogu dati ni onoliko koliko to dozvoljavaju njihove mogućnosti.

Napori koji su do sada činjeni i čine se na poboljšavanju uslova života i rada graničnih jedinica utiču da se pomenute teškoće sve manje osećaju. Državni sekretarijat za poslove narodne odbrane i Komanda graničnih jedinica preduzeli su niz mera za poboljšavanje standarda vojnika i uslova rada na granici. Izgrađen je veći broj novih karaula, izvršena je adaptacija i dogradnja postojećih objekata, uvedeno je električno osvetljenje u mnoge karaule, za svaku karaulu je obezbeđen radioprijemnik (strujni ili baterijski), tamo gde postoji struja i gde se može pratiti program naše televizije nabavljeni su i televizori itd. Sada u graničnim jedinicama ima blizu 1.000 radioaparata i preko 420 televizora. Bogat knjižni fond (blizu pola miliona knjiga i brošura) i nastojanja da se što više razvije čitanje i ljubav prema knjizi pozitivno utiču na bolje i lakše razumevanje planiranih tema. Svaka karaula dobija šest do devet dnevnih, nedeljnih ili mesečnih listova i časopisa koji se redovno prate i čitaju sa interesom. Treba istaći da se u sastavu graničnih jedinica nalaze odabrani vojnici sa boljom i potpunijom školskom spremom nego što je to slučaj u drugim jedinicama. (Preko 80% od ukupnog broja vojnika je sa 4—8 razreda osnovne škole, a svega 0,66% je nepismeno). Moralno-politička nastava izvodi se po malim vojničkim kolektivima. To stvara veću mogućnost aktiviranja vojnika u nastavi i olakšava rad starešina u praćenju interesovanja i pažnje svakog vojnika itd. Sve su ovo činjenice i uslovi na osnovu kojih možemo realno konstatovati da, i pored iznetih teškoća, na granici postoje i objektivne mogućnosti da se sadašnji program političkog vaspitanja i obrazovanja vojnika uspešno savlada. Pogotovu ako se vodi računa o realnom planiranju ove nastave.

Sve do ove godine planiran je prilično obiman sadržaj u političkom radu sa vojnicima. Planirali smo npr. da se sa vojnicima mesečno obradi jedna tema iz redovnog godišnjeg programa, najčešće po dve teme iz aktuelne problematike, četiri nedeljna politička pregleda, prosečno po jedna tema iz unutararmijske problematike ili iz oblasti opšteg obrazovanja.

Ovako obiman plan nije se često mogao dobro realizovati te se morao smanjiti. Sada se za politički rad u toku meseca načelno planira:

jedna tema iz godišnjeg programa, jedna tema iz aktuelne problematike i dvomesečno po jedna tema iz unutararmijske problematike, s tim što se češće u karaulama kolektivno razmatraju unutrašnja pitanja (disciplina, međusobni odnosi i dr.). Što se tiče svakodnevnog informisanja vojnika i održavanja političkih pregleda, stalo se na stanovište da sve ovo zavisi od toga kako je organizovano informisanje ljudi drugim sredstvima. Polazeći od činjenice da vojnici svakog dana mogu da slušaju radio-vesti, da većina može da gleda i sluša TV-dnevnik, da Radio Beograd priprema emisije »Nedelja u svetu« u kojoj se kvalifikovano i na popularan način komentarišu događaji sedmice, da listovi »Komunist«, »Narodna armija«, »Graničar« i drugi donose komentare o svim važnijim događajima, stalo se na stanovište da nema potrebe da se održavaju dnevne informacije i nedeljni politički pregledi onako kako je to bilo ranije. Ako se obezbedi da vojnici slušaju navedene emisije i da pročitaju ono što daje štampa, a pri tome se još organizuju kraći razgovori i komentari, svakako nema potrebe da se posebno održavaju informacije i pregledi. To ne znači da se politički pregled kao oblik informacija i rada na MPV vojnika potpuno odbacuje. Naprotiv, ovaj oblik i dalje ostaje, ali ne kao stalni nedeljni politički pregled, već se održava prema potrebi.

Iskustvo iz dosadašnjeg rada pokazuje da se izboru metodike rada na sprovođenju programa moralno-političkog vaspitanja i obrazovanja vojnika na granici mora prilaziti veoma elastično. Svaka krutost i šablon su neprihvatljivi, jer se nastava sprovodi u takvim uslovima gde se uhodane forme, oblici i principi koji se primenjuju u drugim jedinicama i izučavaju na kursevima i u školama MPV, teže mogu primenjivati na karauli. O tome kada će se izvoditi čas političke nastave u toku dana odlučuju komande i starešine, vodeći pri tome računa da se ona izvodi kada ima na okupu najviše vojnika, kada su najodmorniji, a samim tim i najsposobniji da prate nastavu.

Na granici, gde se nastava i ostala delatnost odvijaju u odvojenim malim vojničkim kolektivima, najviše dolaze do izražaja metode razgovora, diskusija, objašnjenja i pokazivanja. Metoda razgovora i diskusija najčešće se primenjuju u formi pitanja i odgovora. Pošto se razgovor često ne može voditi odmah na početku časa jer se radi o novoj materiji koju vojnici manje poznaju, praksa da starešina u najkraćim crtama izloži osnovna pitanja iz teme koja se obrađuje na času, i na bazi toga i ranijeg znanja vojnika razvija se diskusija i vodi razgovor, pokazala se veoma korisnom. Međutim, iskustvo je pokazalo da uspešna primena ovih metoda zahteva od vojnika da ranije pročitaju minimum literature, kako bi se mogli pripremiti za razgovor i diskusiju.

U nas je već uhodana praksa aktivnog učešća i svestranog angažovanja vojnika u procesu sprovođenja celokupnog vaspitnog rada: u diskusijama na časovima, u postavljanju pitanja koja ih interesuju, u individualnom proučavanju materijala, održavanju komentara posle slušanja radio i TV-dnevnika, iznošenju dnevnih informacija, predavanja itd. Ovakvim angažovanjem vojnici sve više postaju subjekat u nastavi.

U našim jedinicama vojnici su u toku 1964. godine pročitali 48.863 knjige i 74.199 brošura. Pored toga što dobar deo slobodnog vremena

koriste za čitanje knjiga iz vojničkih biblioteka, oni su dosta aktivni i u kupovanju pojedinih popularnih izdanja. Na osnovu samo jedne preporuke redakcije »Narodne armije« vojnici su kupili preko 6.300 raznih knjiga i brošura koje izdaje »Biblioteka za vojnika«, u vrednosti od preko 1,019.000 dinara. Pošto se u ovim izdanjima na lak i veoma popularan način obrađuju mnoga interesantna pitanja, vojnici ih vrlo rado čitaju, čak i oni koji ih ranije nikada nisu čitali. Razvijanje čitalačke aktivnosti kod vojnika ima višestruki značaj. Pored toga što se stvaraju pozitivne navike u samostalnom radu i učenju, to postaje centralno pitanje od koga zavisi uspešno učešće vojnika u nastavnom procesu i njihovo aktivno angažovanje na časovima. Upravo radi toga popularisanje knjige i neprekidan uticaj na razvijanje interesovanja kod vojnika za individualni rad i učenje, predstavljaju uvek aktuelan zadatak na kome se angažuju starešine i svi drugi vaspitni faktori u jedinicama.

Istupanje vojnika na časovima nastave veoma se pozitivno odražava na njihovo veće interesovanje, na konkretnost i sadržajnost časova. Iznoseći primere iz krajeva odakle su došli, iz radnih organizacija u kojima su bili zaposleni pre dolaska u armiju, oni mnogo doprinose da nastava bude uverljivija, interesantnija i korisnija. Vojnici se na taj način podstiču na razmišljanje, na iznošenje ličnih iskustava, na samostalan rad i slobodno iznošenje svojih stavova i mišljenja. Iskustvo je pokazalo da se tako u nastavi postižu bolji rezultati, a stečena znanja vojnika postaju trajnija.

U graničnim jedinicama vojnici posebno dolaze do punog izražaja u planiranju vannastavnih aktivnosti, jer u nas ne postoje odbori za ove aktivnosti u vodu ili u četi, već su svi vojnici na karauli u neku ruku odbori. Najveći deo sadržaja vannastavnih aktivnosti oni planiraju. Vojnici najbolje znaju svoje mogućnosti, oni znaju šta mogu organizovati i učiniti u slobodnom vremenu da bi život na karauli učinili što raznovrsnijim i lepšim. Naravno, oni to sve rade po planu i uz neposrednu pomoć starešina i komandi. Osnovne smernice i pitanja koja su obavezna za sve kolektive u vannastavnom vremenu unose se u planove komandi. Ali, već sama činjenica da vojnici sami učestvuju u izboru sadržaja vannastavnih aktivnosti pozitivno utiče na njihovu odgovornost i aktivnost u sprovođenju planiranih zadataka.

Za aktiviranje vojnika u celokupnom životu i radu jedinice, od osobite je važnosti da starešina poznaje njihove karakterne osobine, sklonosti, sposobnosti, lične probleme i navike, da se pravilno postavlja prema vojnicima, da poštuje njihovu ličnost, mišljenja i ceni uspeh u radu. Ako vojnici osećaju da se njihova shvatanja i mišljenja omalovažavaju ili ako dožive neku neprijatnost i netaktičan postupak starešine, kasnije se veoma teško odlučuju da slobodno iznose svoja mišljenja. Vojnik treba da vidi u starešini ne samo pretpostavljenog, već i brižnog druga koji se o njemu stara i iskreno želi da mu pomogne. Otuda ne treba zanemariti ni činjenicu, koju je do sada iskustvo bezbroj puta potvrdilo, da slobodno istupanje i aktivnost vojnika u diskusijama zavisi i od toga da li je starešina došao na nastavu raspoložen, da li je nervozan pa zahteva »strog disciplinu« ili je svojim stavom i nastupom stvorio takvu atmosferu u kojoj se vojnici osećaju slobodni

i sigurni, pa ukoliko i pogreše u diskusiji, neće doživeti neprijatnosti. Praksa je takođe pokazala da je korisno pre časa na pogodan način upoznati vojnike sa osnovnim pitanjima iz teme koja će se obrađivati na času, uputiti ih na literaturu u kojoj mogu naći odgovore na ta pitanja i ukazati kako da je najbolje koriste. Pokušaji pojedinih komandira karaula da vode razgovor bez uvodnog izlaganja sa vojnicima koji ranije nisu čitali materijal, samo na bazi postavljanja pitanja i traženja odgovora, nisu dali rezultate.

Na granici je od izuzetne važnosti da se u procesu obuke i vaspitanja stalno i neposredno ukazuje na konkretne primere i pojave sa kojima se vojnici susreću u toku vršenja službe. Upravo zbog toga se informisanju i upoznavanju vojnika sa situacijom u pograničnoj zoni i u susednim zemljama poklanja puna pažnja.

Konkretnost i jasnoća u nastavi sa vojnicima imaju poseban značaj. Najveća slabost koja političku nastavu čini beživotnom i suvo-parnom je konfuznost u iznošenju pojedinih misli, nejasno izlaganje stavova o određenim pitanjima, neubedljivost primera koji se ističu i neumešnost u povezivanju konkretne problematike iz jedinica sa sadržajem teme koja se obrađuje sa vojnicima. Pokazalo se da najbolje rezultate u političkom radu sa vojnicima postiže onaj starešina koji je solidno i temeljito savladao program za vojnike, koji se u izlaganju oslanja na poučne primere i konkretne podatke iz svoje jedinice, iznosi ih ubedljivo i na taj način razvija kod vojnika spremnost za napore i besprekorno vršenje službe čuvara naše državne granice.

PRIPREMA NASTAVNIKA ZA PREDAVANJE

Potpukovnik *Nikola STIPANIČEV*

Nema potrebe isticati koliko je priprema nastavnika važna i neophodna za uspješno izvođenje nastavnog plana ili bilo kojeg drugog oblika obrazovnog rada. Malo je poslova u praktičnom životu koji traže tako stalnu i sistematsku pripremu kao što je to slučaj kod predavanja.

Koje pripreme treba izvršiti da bi predavanje uspelo? Iznosim samo neka iskustva iz pripreme nastavnika na armijskom kursu za MPV.

Priprema obično počinje time što predavač prvo upozna građu koju će iznositi i to mnogo šire nego što je zaplanirano da iznese na času. Ako predavač nauči samo taj minimum, slušaoci će to odmah osjetiti, jer je on u takvoj situaciji obično skučen, kratak, nema prostora za širi manevar u izlaganju itd.

Još u pripremi nastavnik mora znati šta će izneti, kako će materiju prezentirati vodeći pri tom računa da u predavanju, u prvom redu, iznese suštinu teme koju obrađuje. A da bi to uspeo, potrebno je, dobro da poznaje struku i predmet koji predaje, čitavu materiju iz te oblasti kako onu koja je prethodila lekciji koja se izlaže, tako i onu koja će uslijediti kasnije. Ne bi se moglo ni zamisliti da predavač koji je do-

šao na čas predaje, recimo, temu: »Socijalistička revolucija u Jugoslaviji«, a poznaje samo događaje koji su se zbili 1941. godine u Jugoslaviji. Događaje prije i poslije 1941. godine on mora dobro da zna ako želi da solidno iznese gradivo. Iskustvo govori da se predavač mora pripremati cjelovito i sistematski, a ne parcijalno — događaj po događaj, problem po problem. Ako se celina ne sagleda, desiće se da slušalac zna da nabroji i opiše određene događaje i detalje iz pređenih tema, ali ne umije da ih poveže i uporedi sa drugim događajima, a još manje da im da solidniju ocjenu.

Dobar predavač se nikad ne oslanja samo na svoje staro znanje, iskustvo, već svakom predavanju pristupa kao novom, koristeći pri tom nove podatke i iskustva. Pored dobrog poznavanja predmeta, on mora još jednom da pregleda literaturu i tek tada da pređe na pripremanje pojedinačne teme. On vodi računa da novo gradivo poveže sa starim, da podsjeti slušaoca na ono što su oni već ranije slušali i učili. Tako se vezuje i utvrđuje gradivo. Od takvog rada imaju koristi slušaoci i nastavnici u školama i na kursovima.

Koliko je god nužno da se nova tema povezuje sa pređenim, toliko je važno da predavač ima u vidu i temu koju će predavati kasnije kako bi je još sad pripremao i slušaoca na odgovarajuće materijale upućivao. Predavač o svemu ovome još u toku pripreme mora da razmišlja. On je dužan da blagovremeno slušaocima preporuči i literaturu koja će im pomoći da sledeću temu lakše shvate i bolje povežu. Iz rečenog nužno proizilazi da svaki nastavnik mora solidno da ovlada cjelokupnim nastavnim predmetom, jer će mu to omogućiti da može bolje da sagleda cjelinu — uoči bitne stvari i stvori kod slušalaca solidnu osnovu za dalja saznanja.

Prilikom određivanja sadržaja teme neobično je važno da se utvrdi i celishodan obim gradiva. Ovdje je teško dati recept. Koliki će obim biti zavisi, prije svega, od težine i značaja teme. Ako je građa teža, uzećemo manje pitanja za obradu, a ako je lakša — više. Dalje, to zavisi od predznanja slušaoca, njihove zainteresovanosti, starosti i sl. Smatram da bismo uvek pravilnije učinili ako bismo uzeli manje građe, a temeljitije je obradili. Od toga bi slušaoci imali više koristi. No bez obzira na ove prednosti, neki predavači u praksi rade suprotno. Ovo, svakako, proizilazi iz činjenice što su i sami programi po školama i kursovima prenapregnuti, pa samim time i methodske jedinice prevelike.

Kad predavač priprema temu i odmjerava građu vodi računa i o predznanju, shvatanju i iskustvima svojih slušalaca. Na osnovu toga on će docnije odlučiti kakvu metodu da upotrijebi i koja materijalna sredstva da iskoristi da bi određene probleme mogao kvalitetno i popularno iznijeti slušaocima. Zapaženo je da uspjehu predavanja mnogo doprinosi ako predavač još u toku pripreme odabere najbolje primjere pomoću kojih će potkrijepiti, ilustrirati svoje izlaganje. Što je čovjek mlađi, sa manje životnog iskustva i saznanja, primjeri su mu potrebni. Kada predavač određuje obim i dubinu građe i primjere za temu, razmišlja i o tome kako da iskoristi tu obrazovnu građu za vaspitni uticaj na svoje slušaoca. Mi imamo nastavnika koji dobro noznaju svoj predmet, ali svoje znanje ne umiju da povežu sa životnom praksom, da djeluju više na psihi svojih slušalaca itd. Dobar nastavnik nije

samo, u tome da daje određena znanja već i da zna da iskoristi tu građu za vaspitanje svojih slušalaca, za razvijanje patriotskih osjećaja, dobrih karakternih osobina i podizanje socijalističke svesti. Nema časa, bez obzira iz kojeg predmeta, koji se ne može iskoristiti za vaspitanje slušalaca.

U drugom dijelu pripreme za predavanje predavač posvećuje pažnju odabiranju i pripremi nastavnih pomagala. Nastavnik unaprijed mora da zna kojim će se sredstvima služiti, koja će koristiti pri obradi određene teme, tačno da predvidi kada će ih pokazati i na koji način upotrijebiti. Ako se radi o korišćenju nekog odlomka iz knjige, nastavnik će prethodno odlomak izabrati i obilježiti ga da ga docnije brže pronađe. Ako nastavnik ima više pomagala i ako su takve prirode da prave poteškoće pri prikazivanju, predavač može unaprijed predvidjeti asistenta koji bi mu pomagao. Kada je pripremio građu i materijalna sredstva, predavač razrađuje metodu kojom će se služiti. Naravno da se odlučio za onu pomoću koje će najbolje obraditi temu. Da li će upotrijebiti metodu razgovora ili izlaganja, demonstracije ili koju drugu zavisi od niza faktora (od građe, slušalaca, raznih objektivnih mogućnosti, itd).

Poslije svega ovoga predavač razrađuje organizaciju časa. Kod najvećeg broja predavanja obično je na početku časa uvod u temu. Uvod je potreban, prije svega, da nastavnik uspostavi kontakt sa slušaocima, da upozori slušaoca na važnost građe, da im obrati pažnju na određene probleme i na taj način ih pripremi za usvajanje novog znanja. Uvod može služiti i da se obnovi ranije znanje, slušaoci pripreme da lakše prate izlaganje nove teme. Taj dio časa može imati i drugi sadržaj, može biti slobodan razgovor na koji će se kasnije nadovezati samo predavanje, itd. Pošto je napravio takav uvod, predavač obično iznosi cilj predavanja da bi slušaoci znali o čemu se radi i da bi se zainteresovali za praćenje izlaganja. Cilj časa se može izneti i kroz pitanja pomoću kojih će predavač angažovati slušaoca u procesu nastave.

Najvažniji dio predavanja, davanje nove građe, dolazi poslije ovoga. U praksi se kao najbolje pokazalo da se građa koju nastavnik izlaže podijeli na dva do tri dijela. Svaki dio bi trebalo da bude više ili manje zaokružena cjelina. Kada se izloži prvi dio, poželjno je da se izvrši kratak rezime. Može nastavnik isplanirati i tako da poslije izloženog prvog dijela postavi i neka pitanja slušaocima iz pređene građe, da vidi u kolikoj su ga mjeri oni shvatili, da im istakne ono što je bitno u temi i da ih mobilise da pažljivo prate nastavu. Takav postupak može da bude i za naredne dijelove koji slijede u predavanju. Iskustvo pokazuje da je poslije svakog predavanja dobro da nastavnik ostavi malo vremena da neko važnije pitanje obnovi i konačno zaokruži čitavu temu.

Čas se planira i po vremenu. Uvodni deo traje samo nekoliko minuta, a zatim se prelazi na izlaganje nove građe i to po njegovim sastavnim dijelovima. Ako bi tema, recimo, imala tri dijela, prvi manji i lakši bi trajao manje, negdje pet do šest minuta, drugi teži, obimniji do petnaest minuta, dok bi treći, nešto po obimu manji, trajao kraće. Na kraju bi došao i rezime od nekoliko minuta. Planiranje časa

po vremenu je važno, jer ćemo tako planiranu građu obraditi i kroz proces izvođenja časa sami sebe kontrolisati.

Kad završi svoje predavanje, nastavnik upoznaje slušaoca sa drugim mjerama i obavezama oko savladivanja teme, upoznaje ih sa literaturom koju bi trebalo da pročitaju i drugim što bi im pomoglo da bolje savladaju gradivo.

Svakako da je sve ovo veliki posao i napor, ali bez ovoga bi rad nastavnika i uspjeh slušalaca podbacio.

METOD IZUČAVANJA TAKTIČKIH I OPERATIVNIH ZADATAKA

General-major *Milojica PANTELIĆ*

Razmatranje i odabiranje najcelishodnijih rešenja u operaciji, boju i borbi presudno zavise od sposobnosti da se i pri tom koristi dijalektički metod. O tome će se izneti samo neka iskustva stečena u Višoj vojnoj akademiji u rešavanju taktičkih i operativnih zadataka (problema) kroz raznovrsne forme obuke (grupni metod, KŠRI, komandantska putovanja itd.).

Odnos snaga. Svi znamo da je najvažnija odlika dijalektičkog metoda da se pri izučavanju problema polazi od materijalne baze kao primarne. A to znači da pri analizi problema operacije, boja i borbe treba poći od odnosa snaga u živoj sili i tehnici (odnosi u »N« i artiljerijskim projektilima, tenkovima, artiljerijsko-minobacačkim oruđima i dr.), od viših pa do »igrajućih« jedinica, na težišnim i pomoćnim pravcima dejstva, u zahvatu fronta i u pozadini neprijatelja, po fazama borbe, boja i operacije, na nivou svih elemenata borbenog poretka, odnosno operativnog rasporeda jedinice.

Međutim, katkada se u razradi i izučavanju nekog operativnog ili taktičkog zadatka (problema) ne vodi dovoljno računa o toj bitnoj postavci. Posledica ovoga su i slučajevi nespornosti i subjektivističkog zastupanja ili odbacivanja pojedinih varijanti odluka komandanata i rešenja operativnih i taktičkih problema. Iskustvo nas dalje uči da pri rešavanju zadataka nije dovoljno ustanoviti samo materijalne elemente odnosa snaga više jedinice i jedinica koje učestvuju u igri — crvene i plave strane — već da to treba učiniti na svim nivoima i pravcima. Jer, na primer, najpovoljnija je situacija ako i viša i »igrajuća« taktička ili operativna jedinica napada pri povoljnom odnosu snaga na svim pravcima. Manje je povoljno ako je obezbeđena nadmoćnost samo na pravcu glavnog udara. Razume se, odnos snaga, izražen u materijalnim elementima u operaciji, boju i borbi ne deluje kao neka statična, okamenjena kategorija. On se menja u skladu sa razvojem dinamike. Otuda njegovu evoluciju treba posmatrati i rešavati u skladu sa predviđanjem i realizovanjem operacija, bojeva i borbi na čitavoj dubini. To znači, da u razradi zadatka nije dovoljno samo realistički postaviti odnos snaga između plave i crvene strane već taj odnos treba konkretno razraditi na svoj dubini, u svim etapama odnosno fazama operacije, boja ili borbe.

Suština nadmoćnosti. Pravilno, metodološko-dijalektičko pristupanje analizi i izvlačenju zaključaka iz odnosa snaga traži da se prethodno pravilno shvati šta sve naša ratna služba podrazumeva pod odnosom snaga i nadmoćnosti i zašto nije išla na određivanje nekih orijentacionih normi i brojki. Pre svega, stvarni odnos snaga ne zavisi samo od odnosa u živoj sili, nuklearnoj vatri, tenkovima, artiljerijsko-minobacačkim oruđima i uopšte tehnici, već i od veštine ljudi iz jedinica da to iskoriste. To znači da se pri razmatranju odnosa snaga moraju uzeti u obzir materijalni, ali i subjektivni faktori. Otuda u ratnoj praksi i imamo tako šarolike i protivrečne slike odnosa snaga, kako u uspelim, tako i u neuspelim operacijama, bojevima i borbama. I zato, ratna služba nije u brojevima određivala norme potrebne za nadmoćnost, već je samo ukazala na faktore od kojih ona zavisi. Tako, na primer, nadmoćnost u napadnoj borbi, boju i operaciji izražava se povoljnijim odnosom u živoj sili, vatri i tehnici, ali i efikasnijim delovanjem komandi i starešina.

Sama činjenica da stvarni značaj odnosa snaga i nadmoćnosti u svim kategorijama borbenih dejstava i kod svih jedinica zavisi, ne samo od materijalnih elemenata odnosa snaga već i od delovanja subjektivnog faktora, bremenita je objektivnom opasnošću od idealizacije i vulgarizacije, nerealnog forsiranja i nepravilnog zanemarivanja bilo jednog ili drugog faktora. Tako, na primer, kada neko kod razmatranja odnosa snaga zanemaruje materijalne elemente, potrebu materijalne nadmoćnosti, bar na težištu odbrane ili na pravcu glavnog udara u napadu i ističe samo ljude — onda je to idealisanje subjektivnog faktora. A primer vulgarizacije bi bio kada neko računa da će materijalna nadmoć automatski doći do izražaja i rešiti problem. Naprotiv, u praksi operacije, boja i borbe događalo se, ne retko, da izrazito povoljni materijalni faktori nisu došli do izražaja baš zbog slabog rada starešina u izboru oblika manevra, borbenog, odnosno operativnog rasporeda jedinice, cilja i metoda dejstva itd.

Konkretna i stvaralačka analiza. Jedna od karakteristika dijalektičkog metoda razmatranja problema i pojava jeste i u tome što ih razmatra konkretno i stvaralački. Razume se, nužno je poštovati tu zakonitost dijalektičkog materijalizma i u razmatranju problema ratne veštine.

Na osnovu poznavanja formacije plave i crvene strane i dobijenih podataka nužno je, još u početku, utvrditi brojni odnos materijalnih snaga u svim pravcima o kojima je bilo reči. Ali, to nije dovoljno, čak ni odlučujuće. Presudno je — realno i konkretno oceniti šta ti odnosi znače u datoj taktičkoj, operativnoj ili strategijskoj situaciji. Jer, nadmoćnost 5:1 u tenkovima, 3:1 u nuklearnoj vatri može u praksi boja, borbe i operacije značiti manje (zbog nepovoljnih zemljišnih i drugih uslova), nego li u drugom slučaju kad je odnos svega 2:1 u tenkovima ili u nuklearnoj vatri, ali su povoljniji uslovi za tehniku.

Svi uticajni faktori moraju se posmatrati u nužnoj dijalektičkoj povezanosti. Tako, na primer, uticaj jednog ili više »ispaljenih« nuklearnih projektila u procesu boja, borbe i operacije imaće različiti efekat na njihov tok i konačni rezultat zavisno od toga da li su ispaljeni u pravom momentu, po najrentabilnijem cilju, i da li će rezultate blagovremeno eksploatisati oklopne i druge snage.

Povezanost i jedinstvo cilja dejstva, odnosa snaga i manevra. Jedan od bitnih preduslova za izvođenje uspešne odbrambene ili napadne operacije je praktično sinhronizovanje dejstva i obezbeđivanje jedinstva i povezanosti ciljeva, odnosa snaga i manevara svih bojeva i borbi koje uključuje određena operacija. Šematizam je i tu, kao i u društvenoj praksi i životu štetan. Najčešće je nemoguće, a i necelishodno, da sve borbe i bojevi taktičkih jedinica u jednoj operaciji imaju isti cilj napada ili odbrane. Ali, svi ti raznovrsni ciljevi u ukupnom bilansu moraju značiti realizaciju jednog jedinstvenog cilja operacije. Ovo isto važi za odnos snaga, oblike manevra, metod izvođenja odbrane ili napada i sl.

Drugim rečima, ako je cilj odbrambene operacije jedne operativne ili operativno-strategijske formacije da slomi napad neprijatelja u dodeljenoj zoni, to ne znači da će sve divizije, brigade, pukovi i bataljoni morati da to učine u svojim odbrambenim zonama, odnosno rejonima. Takav cilj imaće samo neke taktičke jedinice, dok će druge imati zadatak da nanesu neprijatelju što veće gubitke i što duže sprečavaju njegov prodor kroz dodeljene zone i rejone. Isto tako, u okviru jedne napadne operacije, neke taktičke jedinice će izvoditi napad ograničenog, a neke dubljeg zahvata. Ali, svi ti ciljevi odbrane, odnosno napada taktičkih jedinica moraju značiti realizovanje cilja operacije. Nisu retki primeri da u ratu dolazi do negativnih posledica baš zbog neusklađenosti taktičkih ciljeva sa operativnim i operativnog sa strategijskim. Navodimo jedan primer. U avgustu 1944. zbog prevelikih gubitaka 1. proleterske divizije u napadu na utvrđeni Palisad, drug Tito daje radiogramski direktivu štabu 1. proleterskog korpusa: »... Brzo će se razvijati događaji, što zahteva vaš brzi rad i manevrovanje sa trupama. Krvarenje i gubljenje vremena oko nekog utvrđenog gradića nije rentabilno... Sada je bitno ovladati strategijskom gredom Rudnik — Suvobor — Sokolska Planina — Cer...« Zaključak se nameće sam po sebi: napad na Palisad nije bio u skladu sa opštim operativnim ciljem 1. proleterskog korpusa koji je zahtevao brzi rad i manevrovanje trupama«. ¹

Manevar na nivou operativne ili operativno-strategijske formacije u napadu ne podrazumeva ni obavezu, ni mogućnost, a ni celishodnost da sve taktičke jedinice primene upravo isti oblik manevra. Naprotiv, oblici napada taktičkih jedinica biće raznovrsni: frontalni, obuhvatni i obilazni. Ali, u svom ukupnom zbiru oni moraju značiti realizaciju oblika manevra izvođača cele operacije. Znači, ciljevi bojeva i borbi moraju se konkretizovati i uskladiti sa ciljem operacije. Odnos snaga i manevar moraju se razraditi i uskladiti na svim nivoima.

Subjektivni faktor i odnos snaga. Konkretno i stvaralačko razmatranje taktičkih i operativnih problema znači i neprekidno vođenje računa o tome da su u savremenoj oružanoj borbi (a to znači u svakoj konkretnoj borbi, boju i operaciji) ljudi, materijalna sredstva, prostor i vreme, faktori koji stalno deluju. Oni su u svakoj konkretnoj taktičkoj, operativnoj i strategijskoj situaciji na različite načine i sa različitim značajem neraskidivo međusobno povezani. Tako, na primer, savremeni bataljoni, pukovi, brigade i divizije istih vatrenih moguć-

¹ *Završna operacija za oslobođenje Jugoslavije*, izdanje VII JNA, str. 61.

nosti često će u praksi imati bitno različitu snagu, što zavisi od objektivnih okolnosti (zemljišta, vremena, odnosa snaga i sl.), ali i od delovanja komandi i starešina. Ako su, na primer, sve starešine u diviziji u okviru svoje nadležnosti uticale i obezbedile da snaga vatre svakog oružja i oruđa dođe do punog izražaja, onda će i vatrene mogućnosti, recimo divizije, potpuno doći do izražaja, a kad podbaci subjektivni faktor, one mogu biti delimično ili bitno umanjene.

Odnos snaga i operativni ili taktički položaj jedinice. Pri komponovanju, analizi i ocenjivanju strukture odnosa snaga veoma je značajno imati u vidu i konkretan operativni, odnosno taktički položaj »igrajućih« jedinica. Poslužićemo se samo jednim primerom. Armija »crvenih« je zaustavila napad armije »plavih«. Ojačani izvesnim brojem jedinica, određenom količinom »N« i artiljerijskih projektila, i »crveni« su prešli u napad. Odnos snaga bio je 1:1,3 u živoj sili, 1:1 u nuklearnoj vatri, 1:1,2 u artiljerijskim projektilima, 1:1 u tenkovima, 1:1,4 u artiljerijsko-minobacačkim oruđima — sve u korist »crvenih«. Znači, u celini neznatna nadmoćnost. Ali, osigurana nužna nadmoćnost na težišnim pravcima dejstva, izvanredno povoljan operativni položaj i krupne sopstvene snage u pozadini neprijatelja koje su već razvijale ofanzivna dejstva, omogućili su armiji »crvenih« da i pri takvom odnosu snaga postavi radikaln operativni cilj: razbiti i uništiti neprijateljski korpus, ostvariti visok tempo i veliku dubinu operacije.

Nuklearni faktor. Pri proceni odnosa snaga, izboru oblika manevra i varijanti borbenog poretka itd. nuklearni faktor mora uvek biti u centru pažnje. Striktno vođenje računa o ovom elementu u metodologiji rešavanja operativnih i taktičkih problema uslovljeno je mestom i ulogom nuklearne vatre u savremenoj oružanoj borbi. Čuvajući se dogmatske apsolutizacije uticaja ma kojeg faktora u vođenju oružane borbe, moramo konstatovati da je uloga nuklearnih sredstava veća od svih ratnih sredstava koja su se do sada pojavila: tenkova, aviona ili slično. Ko to zanemaruje, ne može pravilno oceniti ni uticaj ostalih faktora (vida ili roda vojske, drugih vrsti vatre, zemljišta, vremena i dr.) pošto su oni u objektivnoj stvarnosti oružane borbe neraskidivo povezani.

Čvorni problemi situacije. Efikasno metodološko pristupanje u izučavanju i rešavanju operativnih i taktičkih zadataka (problema) podrazumeva obavezu realnog uočavanja i skladnog rešavanja čvornih problema određene borbene situacije. Poslužićemo se i ovde primerom iz rata. U sagledavanju situacije kod G. Vakufa (na prevoju Makljen), drug Tito je dalekovido uočio i sinhronizovano rešio tri ključna operativna problema: početak protivudara, cilj i oblik operativnog manevra — i priredio neprijatelju iznenađenje. Upravo, tako se jedino i moglo spasti oko 3.500 ranjenika i obezbediti dalji uspešan manevar Glavne operativne grupe. Protivudar je otpočeo u 15.00 3. III 1943. Primenjen je dvostruki obuhvatni operativni manevar: desnokrilni je izvodila napadna kolona sastava: 1. dalmatinska, 1. proleterska, 3. sandžačka proleterska brigada, a levokrilni obuhvat: 8. banijska brigada, dva bataljona 3. brigade i 1/16. brigade. Frontalni udar su izvodile: 2. proleterska, 7. banijska, 4. proleterska, dva bataljona 3. krajiške brigade uz podršku baterije haubica i čete tenkova. U samom streljačkom

stroju bio je i vrhovni komandant NOVJ i POJ, drug Tito. To je bilo od ogromnog moralnog značaja za uspeh protivudara. Razbijena nemačka 717. divizija bežala je ka Bugojnu. Ali se njeno gonjenje nije nastavljalo do kraja. Trebalo je što pre forsirati Neretvu i produžiti ofanzivna dejstva na istok, jer se u protivnom sjajan rezultat mogao kompromitovati usled daljeg razvoja čitave situacije u kojoj se nalazila Glavna operativna grupa.

Borba mišljenja. Kao i na terenu društvene prakse, tako i u oblasti izučavanja i rešavanja problema ratne veštine nema stvaralačkih i progresivnih rešenja bez slobodne, principijelne i konstruktivne borbe mišljenja. Mislim da ona postoji u našim školama, komandama, ustanovama i jedinicama. Ali, izgleda, da se u borbi za dalji napredak treba orijentisati i na otklanjanje nekih nedostataka. Potrebno je, na primer, izbegavati »apriorističko« neprihvatanje neke predložene varijante rešenja problema ili nipodaštavanja njene vrednosti, a da se prethodno i ne sasluša argumentacija predlagača. Pri analizi problema ne držati se »po svaku cenu« svoje varijante rešenja bez želje, volje i tolerancije da se sasluša i argumentacija »protiv« i da se pod pritiskom stvarne, naučne argumentacije časno, bez osećanja »poraženog«, principijelno odustane od svoje varijante i prihvati bolja. Pored toga, u borbi mišljenja oko bilo kojeg problema, stvari ne treba gledati samo iz svog ugla, iz svoje stručne, vidovske i rodovske problematike. To može samo da nanese štete, s obzirom na to da su svi ti elementi savremene borbe, boja i operacije neraskidivo povezani i uslovljeni. Zbog toga svako preterano »forsiranje« ili »zanemarivanje«, bilo koje vrste problematike neizbežno gura ka jednostranom sagledavanju i zaključivanju o problematici u celini i pravoj sadržini pojedinih pitanja.

I najzad, izgleda da u pojedinim slučajevima zaboravljamo jedno od starih i zlatnih pravila dijalektičkog materijalizma po kome, ne samo u razvitku društva već i na terenu ratne veštine, nema nijedne varijante rešenja bilo kojeg problema koja bi pobrala sve argumente, komplimente i aplauze »za«, a druga isključivo »protiv«. U principu, iza svake stoji i »za« i »protiv«, ali se njihova stvarna vrednost utvrđuje prema onom što preovlađuje i što je izrazitije u datim uslovima.

Zato u daljem razvijanju borbe mišljenja, posebno u izučavanju taktičkih i operativnih zadataka, moramo još više poštovati ovu društvenu zakonitost koja deluje i na području ratne veštine.

Zamisao komandanta i njeno obezbeđenje. U razmatranju i rešavanju taktičkih i operativnih problema moramo stalno voditi računa o odnosu materijalnih snaga i osnovne zamisli komandanta, komande i starešine. Idejno najbolje odabrana varijanta odluke komandanta doživljava u praksi borbe, boja i operacije neuspeh ako se ne obezbede snage za njeno izvođenje, dobro ne izabere cilj operacije, boja ili borbe, oblici manevra i varijante borbenog poretka jedinice, početka dejstva itd. Prema tome, osnovna zamisao za rešavanje taktičkog ili operativnog zadatka (problema) i njeno praktično obezbeđivanje predstavlja jedan jedinstven proces, celinu - dve strane jedne te iste medalje. Zato se i moraju posmatrati, analizirati i obezbeđivati istovremeno i sinhronizovano.

Prema sadašnjoj aktuelnosti tog problema u našoj nastavnoj praksi, mogli bismo zaključiti da izboru moguće i posebno najcelishodnije varijante osnovne idejne zamisli rešenja taktičkog ili operativnog zadatka (problema) moramo posvetiti punu pažnju, ali težište metodološkog pristupanja treba orijentisati na razmatranje, analizu i izbor praktičnih mera koje obezbeđuju najdosledniju i najuspešniju realizaciju te zamisli u praksi operacije, boja i borbe.

U ovom napisu razmotreni su samo neki elementi metodologije izučavanja i rešavanja taktičkih i operativnih zadataka. Inače, ta je problematika tako bogata i neiscrpna da zaslužuje široku diskusiju i svestraniju obradu.